

Uden for MURENE

At være pårørende til en indsat er problematisk – man er splittet mellem savn og kærlighed på den ene side og sorg, skam og vrede på den anden. Alligevel er der ingen eller kun lidt offentlig støtte at hente.

- Disse mennesker rammes på flere måder, og der er sjældent tilstrækkelig hjælp til dem.

Det siger *Nette Nord*, der har arbejdet som psykolog i 25 år, og som i sin privatpraksis har mødt mennesker, hvis allernærmeste har brudt loven.

- Ikke nok med, at det i sig selv kan være traumatiserende, når ens kæreste, mand, barn eller forælder pludselig viser sig at være kriminel. Man skal samtidig kæmpe med skammen over, at en i den nærmeste omgangskreds har overskredet samfundets normer. Og når man får mod til at gå til sin læge for hjælp, er der begrænset hjælp at få, uanset det akutte i situationen.

Nette Nord henviser til, at pårørende til kriminelle til forskel fra for eksempel pårørende til alvorligt syge mennesker ikke er berettiget til at få støtte til psykologhjælp fra den offentlige Sygesikring. Samtidig viser det sig, at de pårørende generelt har svært ved at trænge igen- ▶ ▶ ▶

► ► ► nem, når de henvender sig andre steder i det offentlige system.

Hos Pårørendelinjen, som er en anonym telefonrådgivning under Kriminalforsorgen, oprettet specielt for pårørende til indsatte, rapporterer man om store frustrationer fra de pårørende, der ringer ind. Ikke kun omkring praktiske forhold som økonomi, besøg i fængslet, rettigheder og så videre, men også om den følelsesmæssige krise, de pårørende kommer i, og som de ikke har nogen at tale med om. Og der kan være tale om en voldsom livsbegivenhed, der alvorligt truer de pårørendes psykiske velvære, siger Nette Nord.

- Ved konfrontation med et nært menneskes kriminelle handling vil mange pårørende opleve markant tab af kontrol og dermed forbundet følelsesmæssigt kaos. Personen kan opleve sig oversvømmet af smerte, kærlighed, angst, tristhed, afsky, frygt, vrede og svigt. Typisk er oplevelser af svigt og tab af tillid til den anden og én selv fremtrædende. Hvordan kunne han gøre det mod mig? Hvem er jeg som menneske, når min mand, min

kone eller mit barn kunne gøre sådan (mod mig)?

- Vrede følelser på grund af tillidsbrud vendes nemt indad i form af selvbebrejdelser. Hvorfor så jeg ikke signalerne, hvorfor godtog jeg for eksempel, at der pludselig var råd til dyre nyanskaffelser, hvorfor gjorde jeg ikke noget for at forhindre kriminaliteten? Som pårørende kan man opleve sig som medskyldig, fordi man er nært knyttet til den kriminelle, og i forskelligt omfang identificerer sig med vedkommende.

Noget galt med mig?

- Når medierne beskæftiger sig med kriminalitet, er der oftest fokus på eksempelvis ændringer af strafferammer og ventelister til afsoning. Vi hører eller læser sjældent om de pårørendes situation, fortsætter Nette Nord.

- En væsentlig grund kan være, at pårørendes tanker og følelser er behæftet med skyld og skam og dermed vanskelige at afprivatisere. I de fleste miljøer opleves det flovt og skamfuldt at være tæt på et menneske, som har overtrådt

Fængslede og pårørende

Der sidder dagligt ca. 3.500 indsatte i de danske fængsler. Ca. 45.000 børn og unge på 0-17 år har på et tidspunkt haft mor eller far i fængsel. Fængslede børn har ifølge Danmarks Statistik tre gange så stor risiko for selv at havne i kriminalitet som deres jævnaldrende kammerater.

Links og kontakt:

- Pårørendelinjen, tlf. 70 26 04 06.
- www.savn.dk, en ny forening for pårørende til indsatte.
- Dansk Røde Kors: www.drk.dk, tlf. 35 25 93 81. Arbejder med børn af indsatte i forskellige sammenhænge, blandt andet med ferielejre.

Udgivelser:

- Malene Grøftehaug: "Fangebørn", CDR Forlag, 2004.
- Rapport: "Fængslede børn – en udsat gruppe". Det Kriminalpræventive Råd, 2005. Kan downloades på www.crimprev.dk > Børn og Unge > Forældre i fængsel.

samfundets normer og love i et omfang, så vedkommende er blevet fængselsanbragt. Som pårørende bliver man bange for selv at blive vurderet som et dårligt menneske, og for at det ikke bare er den kriminelle, der 'er noget galt med'. Usikkerheden på eget værd kan medvirke til, at personen isolerer sig i forhold til andre og bliver alene med de stærke følelser og tanker.

Nette Nord peger på, at der kan være stor forskel på reaktionsmønstret hos pårørende, alt efter hvilken situation familien hidtil har været i, og ikke mindst hvilken kriminalitet der er tale om.

- Det kan være meget sværere at skulle fortælle om en pædofil eller en voldelig partner end om en kæreste, som har begået berigelseskriminalitet. Men under alle omstændigheder kan skammen have store konsekvenser for den pårørendes identitetsoplevelse, fordi skam og kriminalitet bliver forbundet med vores væren, ikke mindst i sproget. Vi siger, at mennesker i fængsel er kriminelle, ikke at de har begået noget kriminelt. Og den pårørende kommer nemt til at gøre

det samme. Man siger og tænker 'Jeg er kæreste med en kriminel' i stedet for '– med en mand, der har begået kriminalitet', forklarer Nette Nord.

Men ét er, hvad de voksne pårørende skal håndtere i forhold til, at en person i den nærmeste omgangskreds bliver fængslet. Et andet er, hvad børn af indsatte skal igennem. Tal fra Danmarks Statistik viser, at der hver dag er mellem 4.000 og 7.000 børn, der har en forælder i fængsel.

- Barnet står i et dobbelt afhængighedsforhold, siger børnepsykolog *Lise Merrild*, som i årevis i forskellige kommuner har arbejdet med komplicerede børnesager, ofte hvor en forælder har begået alvorlig kriminalitet.

- De voksne har mulighed for at handle på egne veje, men børnene er afhængige af, at både de nære voksne omkring dem, og at systemet gør noget for dem.

Ingen hjælp til børnene

At børn af fængslede ofte overlades til sig selv, vidner Det Kriminalpræventive Råds rapport "Fængslede børn, en

udsat gruppe" (februar 2005) om. Rapporten konkluderer blandt andet, at "De umiddelbare erfaringer viste, at børn og unge på en række områder stadig overlades til sig selv, når en forælder fængsles", og den peger på, at problemerne for barnet begynder allerede ved selve fængslingen.

Det politi, der foretager anholdelsen, har ingen forpligtelser til at varetage eventuelle børns interesser, og de har hverken ret eller pligt til at informere de sociale myndigheder i barnets hjemkommune. Dermed går både socialforvaltninger og PPR-rådgivninger glip af information, der i princippet kunne sætte arbejde med støtte til børnene og den øvrige familie i gang.

Men selv om disse instanser måtte få beskeden, er der ingen garanti for, at hjælpen når ud til barnet. Rådgivningerne laver generelt ikke opsøgende støtte i form af for eksempel psykologisk eller praktisk bistand eller bare information om, hvad det vil sige at have en forælder i fængsel.

Lise Merrilds egne erfaringer stem- ▶ ▶ ▶

MODELFOTO: BAM/SCANPIX

► ► ► mer overens med konklusionerne fra rapporten.

- Min oplevelse er, at det er almindeligt, at børnene mange gange får lov til at sidde ensomme og isolerede med deres oplevelser i forbindelse med en fængsling.

- For nylig talte jeg med en tiårig pige, der havde det skidt. I skolen havde hun krisereaktioner med eksplosiv adfærd, og hjemme havde hun voldsomme grådanfald, men hun ville ikke fortælle nogen, hvad det handlede om. Det viste sig, at hun havde været på besøg hos sin far, da politiet pludselig havde stormet lejligheden og anholdt ham.

- Hun havde oplevet sin far som sød, rar og hyggelig, men pludselig blev hun vidne til en voldsom anholdelse og så ikke sin far siden. Hun anede ikke, hvorfor han var anholdt, eller hvor han var henne. Det var der ingen, der fortalte hende, heller ikke hendes mor og stedfar. De havde ikke tænkt på, at det ville være godt for pigen at kende hele sandheden. Ingen registrerede, hvilken krise hun var i, og hendes egen frygt for,

hvad lærere, skolekammerater og andre ville sige, gjorde, at ingen måtte få noget at vide. I misforstået beskyttelse af barnet gik også moderen med på hjemmeligholdelsen.

- I sådan en alvorlig sag mener jeg det burde være ethvert barns ret at få støtte. I det offentlige system tales vældig meget om barnet, om den fængslede og om situationen, men hvis alle samtaler er *om* barnet og ikke *med* barnet, bliver det fuldstændig overladt til sin fantasi om, hvad der er sket, hvilket er meget angstprovokerende.

Tavshed forstærker svigt

Lise Merrild er enig med Nette Nord i, at de pårørendes, her barnets, reaktioner afhænger af kriminalitetens art. Samtidig afhænger barnets reaktion af, om det kommer eller allerede er i familiepleje, når far eller mor bliver fængslet, hvilket ikke er ualmindeligt.

- Jeg oplever, at mange plejefamilier i forvejen misbilliger forældrenes adfærd, hvilket betyder, at barnet ikke kan tale om sine forældre med plejeforældrene.

Det er ikke ualmindeligt, at barnet slet ikke får at vide, hvad der er sket med mor eller far. Det bliver bare nogle mærkelige historier om, at mor ikke har det godt, har travlt, eller at far er ude at rejse. Så det svigt, anbragte børn i forvejen føler, bliver forstærket.

Samtidig kæmper børn af indsatte, ligesom de voksne pårørende, med skam og skyldfølelse, fortæller Lise Merrild. Især i tunge sager, hvor en forælder sidder inde for vold eller drab, har jeg oplevet meget stærke skam- og skyld-

følelser. Børnene kæmper med at føle sig onde selv, fordi far for eksempel har gjort noget ondt og væmmeligt. De tænker, at når nu det er min far, bliver jeg så også ond og væmmelig? Og der er jo ikke noget at sige til, at de tænker sådan. De ved jo, at det, far har gjort, kolliderer med andre menneskers opfattelse af, hvad der er rigtig og forkert.

- Jeg kunne ønske, at vi i Danmark havde et system der pr. automatik fulgte op, når en person blev fængslet, siger Lise Merrild. At man med det samme

fandt ud af, om der er børn involveret, og om hvordan disse børn kan hjælpes. Det burde jo være et barns ret, at nogen tager sig af det. Og hvis vi kunne vise de fængslede børn, at det er almindeligt at tale med nogen om det, der er sket, ville det ikke være så svært for dem at åbne op, selv om de kæmper med følelsen af skam.

*Dorthe la Cour og Anette Ketler,
freelancejournalister*

